Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
MACIEJE SZPUNARA
přednesené dne 3. září 2020 [1]

Věc C-485/19

LH
proti
PROFI CREDIT Slovakia s.r.o.

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Krajským súdem v Prešove (Krajský soud v Prešově, Slovensko)]

„Řízení o předběžné otázce – Směrnice 93/13/EHS – Směrnice 2008/48/ES – Ochrana spotřebitele – Smlouvy o spotřebitelském úvěru – Bezdůvodné obohacení poskytovatele úvěru z důvodu platby na základě protiprávního ujednání – Povinnost prokázat úmyslnou povahu bezdůvodného obohacení poskytovatele úvěru – Důkazní břemeno, které nese spotřebitel – Požadavky na informace, které mají být uvedeny ve smlouvě – Zrušení určitých požadavků na základě judikatury Soudního dvora – Povinnost vnitrostátního soudu vykládat dřívější znění vnitrostátních právních předpisů v souladu s judikaturou Soudního dvora“

I. Úvod

1. Soudnímu dvoru bylo v poslední době předloženo několik žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce týkajících se časového omezení ochrany zaručené spotřebiteli unijním právem [2]. Poté, co Soudní dvůr vyjasnil několik aspektů týkajících se konstatování porušení práv spotřebitele a důsledků, které je z toho třeba vyvodit, má nyní rozhodnout o otázkách týkajících se podání opravných prostředků, jejichž cílem je odstranit důsledky porušení těchto práv.

2. Projednávaná žádost o rozhodnutí o předběžné otázce zapadá do tohoto směru judikatury. Čtyřmi ze šesti předběžných otázek totiž předkládající soud žádá Soudní dvůr, aby poskytl vysvětlení, která mu umožní rozhodnout o souladu režimu promlčení použitelného na základě slovenského práva na žaloby spotřebitelů s unijním právem.

3. V souladu s žádostí Soudního dvora se toto stanovisko omezí na analýzu prvních dvou předběžných otázek. Těmito otázkami se předkládající soud táže na slučitelnost vnitrostátní právních předpisů, které stanoví zaprvé tříletou promlčecí lhůtu, počítanou od okamžiku bezdůvodného obohacení, a zadruhé desetiletou promlčecí lhůtu, která se však použije pouze v případě, že spotřebitel prokáže úmyslnou povahu bezdůvodného obohacení, s unijním právem.

1 – Původní jazyk: francouzština.

2 – Viz mé stanovisko ve spojených věcech Raiffeisen Bank a BRD Groupe Société Générale (C-698/18 a C-699/18, EU:C:2020:181). Viz rovněž rozsudek ze dne 16. července 2020, Caixabank a Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 a C-259/19, EU:C:2020:578).

II. Právní rámec

A. Unijní právo

1. Směrnice 93/13/EHS

4. Podle článku 6 odst. 1 směrnice 93/13/EHS [3]:

„Členské státy stanoví, že zneužívající ujednání použitá ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazné a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotyčných zneužívajících ujednání.“

2. Směrnice 2008/48/ES

5. Účelem směrnice 2008/48/ES [4] je podle článku 1 harmonizovat některé aspekty právních a správních předpisů členských států, které se týkají smluv o spotřebitelském úvěru.

6. Článek 3 písm. i) směrnice 2008/48 vymezuje pojem „roční procentní sazba nákladů“ (RPSN) jako „celkové náklady úvěru pro spotřebitele vyjádřené jako roční procento celkové výše úvěru, případně včetně nákladů podle čl. 19 odst. 2“.

7. Článek 10 směrnice 2008/48, nadepsaný „Informace, které mají být uvedeny v úvěrových smlouvách“, v odstavci 2 stanoví:

„Úvěrová smlouva jasně a výstižně uvádí

[…]

g) [RPSN] a celkovou částku splatnou spotřebitelem, vypočtené v okamžiku uzavření úvěrové smlouvy; uvedeny musí být veškeré předpoklady použité pro výpočet této sazby;

h) výši, počet a četnost plateb, jež má spotřebitel provést, a případně způsob přiřazování plateb k jednotlivým dlužným částkám s různými výpůjčními úrokovými sazbami pro účely splácení;

i) je-li zahrnuto umoření jistiny úvěrové smlouvy s pevně stanovenou dobou trvání, právo spotřebitele obdržet bezplatně na požádání kdykoliv za trvání úvěrové smlouvy výpis z účtu v podobě tabulky umoření.

Tabulka umoření uvádí dlužné platby a lhůty a podmínky vztahující se ke splacení těchto částek; obsahuje rozčlenění každé splátky ukazující umořování jistiny, úrok vypočítaný na základě výpůjční úrokové sazby a veškeré případné dodatečné náklady; pokud není úroková sazba stanovena nebo je podle úvěrové smlouvy možné dodatečné náklady měnit, musí tabulka umoření jasně a stručně uvádět, že údaje tabulky platí pouze do změny výpůjční úrokové sazby nebo dodatečných nákladů v souladu s úvěrovou smlouvou;

[…]“

3 – Směrnice Rady ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29, a oprava Úř. věst. 2016, L 303, s. 26; Zvl. vyd. 15/02, s. 288).

4 – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS (Úř. věst. 2008, L 133, s. 66).

B. Slovenské právo

8. Podle ustanovení § 53 odst. 1 Občianskeho zákonníku (občanský zákoník) zneužívající ujednání obsažená ve smlouvě uzavřené se spotřebitelem jsou neplatná.

9. Podle ustanovení § 107 tohoto zákoníku:

„1) Právo na vydání plnění z bezdůvodného obohacení se promlčí za dva roky ode dne, kdy se oprávněný dozví, že došlo k bezdůvodnému obohacení a kdo se na jeho úkor obohatil.

2) Nejpozději se právo na vydání plnění z bezdůvodného obohacení promlčí za tři roky, a jde-li o úmyslné bezdůvodné obohacení, za deset let ode dne, kdy k němu došlo.

[…]“

10. Ustanovení § 451 odst. 2 uvedeného zákoníku vymezuje „bezdůvodné obohacení“ jako „majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu nebo plněním z právního důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů“.

11. Účelem zákona č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon č. 129/2010 o spotřebitelských úvěrech a o jiných úvěrech a půjčkách pro spotřebitele a o změně a doplnění některých zákonů, dále jen „zákon č. 129/2010“), ve znění použitelném na spor v původním řízení, je provedení směrnice 2008/48 do slovenského práva.

12. Podle ustanovení § 11 odst. 1 zákona č. 129/2010 se poskytnutý spotřebitelský úvěr „považuje za bezúročný a bez poplatků“, pokud smlouva o spotřebitelském úvěru neobsahuje požadované náležitosti, zejména podle § 9 odst. 2 písm. a) až k) tohoto zákona, nebo je v ní uvedena RPSN v nesprávné výši v neprospěch spotřebitele.

III. Skutkové okolnosti věci v původním řízení, řízení před Soudním dvorem a předběžné otázky

13. V roce 2011 žalobce v původním řízení a úvěrová instituce PROFI CREDIT Slovakia, s.r.o. uzavřeli smlouvu o spotřebitelském úvěru ve výši 1 500 eur.

14. Poté, co žalobce v původním řízení splatil celý úvěr, a sice 3 698,40 eura, byl v únoru 2017 informován právníkem, že smluvní ujednání týkající se poplatků za možnost odkladu splátek je zneužívající a že údaje týkající se RPSN, které mu byly poskytnuty, jsou chybné.

15. V květnu 2017 podal žalobce v původním řízení žalobu na vrácení poplatků, které od něj byly protiprávně vybrány. Na svou obranu PROFI CREDIT Slovakia namítla promlčení jeho práva na podání žaloby.

16. Předkládající soud, k němuž bylo podáno odvolání [5], má za to, že z některých okolností vyplývá, že dotčená úvěrová smlouva může být v různých ohledech v rozporu s pravidly unijního práva použitelnými v oblasti spotřebitelského úvěru [6].

17. První okolností je, že podle sporné smlouvy mohla společnost PROFI CREDIT Slovakia od prvního dne smluvního vztahu vybírat poplatky ve výši 367,49 eura za možnost ponechanou spotřebiteli dosáhnout v budoucnu odkladu splácení úvěru. Z důvodu uplatnění těchto poplatků neobdržel žalobce v původním řízení dohodnutou částku 1 500 eur, ale zůstatkovou částku ve výši 1 132,51 eura, což představuje snížení o 24 %, i když nebylo jisté, že tento spotřebitel využije placené možnosti odložit splátky. Předkládající soud uvádí, že uvedené poplatky byly zneužívající, a má za to, že tyto poplatky byly poskytovatelem úvěru vybírány na základě zneužívajícího ujednání. Mimoto odkazuje na rozsudek Radlinger a Radlingerová [7], v němž Soudní dvůr rozhodl, že čl. 10 odst. 2 směrnice 2008/48 musí být vykládán v tom smyslu, že celková výše úvěru a částka čerpání úvěru označují celkovou částku, která byla dána k dispozici spotřebiteli. Soudní dvůr upřesnil, že z této částky je třeba vyloučit částky, které si poskytovatel úvěru účtuje na úhradu nákladů souvisejících s dotčeným úvěrem a které nejsou tomuto spotřebiteli reálně vyplaceny.

18. Druhou okolností je, že RPSN uvedená ve smlouvě (66,31 %) je nižší než úroková sazba (70 %), což může souviset se skutečností, že RPSN nebyla vypočtena na základě částky reálně vyplacené společností PROFI CREDIT Slovakia. Předkládající soud upřesňuje, že ve slovenském právu je uvedení RPSN v nesprávné výši sankcionováno ztrátou nároku poskytovatele úvěru na zaplacení úroků a poplatků souvisejících s úvěrem.

19. Předkládající soud rovněž uvádí, že slovenské právní předpisy stanoví pro žaloby podané spotřebiteli dva druhy promlčecích lhůt, a sice subjektivní promlčecí lhůtu a objektivní promlčecí lhůtu.

20. Subjektivní promlčecí lhůta je dvouletá a začíná plynout od okamžiku, kdy se spotřebitel dozví o bezdůvodném obohacení [8]. Tato lhůta byla v projednávaném případě pravděpodobně dodržena. Žalobce v původním řízení byl totiž informován o dotčené škodě v únoru 2017 a žalobu podal v květnu 2017.

21. Objektivní promlčecí lhůta začíná plynout od okamžiku, kdy skutečně došlo k bezdůvodnému obohacení, a její doba trvání se liší [9]: podle slovenských právních předpisů činí deset let v případě úmyslného obohacení a tři roky v případě neexistence takového úmyslu [10]. Tato druhá lhůta již v projednávaném případě uplynula, jelikož mezi zaplacením dotčených poplatků (pravděpodobně v průběhu roku 2011) a podáním žaloby žalobcem v původním řízení (v květnu 2017) uplynuly více než tři roky.

5 – V tomto ohledu žádost o rozhodnutí o předběžné otázce neuvádí, jaké rozhodnutí bylo přijato v prvním stupni. Společnost PROFI CREDIT Slovakia však ve svém písemném vyjádření uvádí, že soud prvního stupně rozhodl, že úvěrová smlouva uzavřená mezi stranami sporu neobsahovala dohodu týkající se RPSN, a že byl tedy úvěr bezúročný a bez poplatků, a v důsledku toho společnosti PROFI CREDIT Slovakia uložil povinnost vrátit spotřebiteli částku, kterou zaplatil nad rámec výše úvěru.

6 – Podotýkám, že pátá a šestá předběžná otázka se týkají důsledků rozsudků Soudního dvora ohledně výkladu čl. 10 odst. 2 směrnice 2008/48. Tyto otázky jsou položeny v kontextu porušení unijního práva, která se liší od porušení uvedených v prvních čtyřech otázkách. Jak totiž připouští předkládající soud, jedná se o jiný právní důvod pro vrácení poplatků požadované žalobcem v původním řízení, než je důvod uvedený v prvních čtyřech otázkách.

7 – Rozsudek ze dne 21. dubna 2016 (C-377/14, EU:C:2016:283).

8 – Viz § 107 odst. 1 občanského zákoníku.

9 – Viz § 107 odst. 2 občanského zákoníku.

10 – Podotýkám, že předkládající soud uvádí, že tato objektivní tříletá promlčecí lhůta se použije v případě obohacení „z nedbalosti“. Toto kritérium přitom v § 107 odst. 2 občanského zákoníku není uvedeno. Tuto informaci ostatně slovenská vláda zpochybňuje ve svém písemném vyjádření. V každém případě představuje desetiletá objektivní promlčecí lhůta výjimku ve vztahu k tříleté promlčecí lhůtě, pro jejíž použití jsou požadavky na bezdůvodné obohacení osoby nižší.

22. V této souvislosti předkládající soud uvádí, že slovenské soudy aplikovaly ustanovení týkající se promlčecích lhůt ve prospěch pro spotřebitele. Tyto soudy vyložily „pružně“ úmyslnou povahu bezdůvodného obohacení, a v důsledku toho použily desetiletou objektivní promlčecí lhůtu. Tento přístup však byl zpochybněn rozhodnutím vydaným Najvyšším súdem Slovenskej republiky (Nejvyšší soud Slovenské republiky) dne 18. října 2018. Podle tohoto rozhodnutí, založeného zejména na analogii s definicí „zavinění“ obsaženou v zákoně 300/2005 Z.z., Trestný zákon (slovenský trestní zákoník) [11], je na žalobci, který se dovolává zvláštní desetileté objektivní promlčecí lhůty, která se týká případů „úmyslného“ bezdůvodného obohacení, aby prokázal, že poskytovatel úvěru měl skutečně v úmyslu se bezdůvodně obohatit na jeho úkor. Při neexistenci takového důkazu je třeba použít obecnou tříletou objektivní promlčecí lhůtu. Přitom podle zákona č. 99/1963 Zb., Občiansky súdny poriadok (zákon č. 99/1963, občanský soudní řád), ve znění použitelném na skutkový stav v původním řízení, jsou soudy nižšího stupně povinny se řídit judikaturou vycházející z rozhodnutí ze dne 18. října 2018.

23. Za těchto podmínek se Krajský súd v Prešove (Krajský soud v Prešově, Slovensko) rozhodnutím ze dne 12. června 2019, došlým Soudnímu dvoru dne 25. června 2019, rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru šest předběžných otázek, z nichž první dvě, jichž se týká žádost Soudního dvora [12], znějí následovně:

„1) Je třeba vykládat článek 47 Listiny základních práv Evropské unie [(dále jen ‚Listiny‘)] a implicitně právo spotřebitele na účinnou soudní ochranu tak, že brání ustanovení § 107 odst. 2 [občanského zákoníku], které se týká promlčení práva spotřebitele v tříleté objektivní promlčecí lhůtě a podle které se právo spotřebitele na vrácení plnění z důvodu zneužívajícího ujednání promlčí i v případě, že spotřebitel sám nedokáže vyhodnotit zneužívající smluvní ujednání, a tato promlčecí lhůta uplyne i za situace, že spotřebitel o zneužívající povaze smluvního ujednání nevěděl?

2) Pokud je právní úprava promlčení práva spotřebitele ve tříleté objektivní lhůtě i navzdory jeho nevědomosti v souladu s článkem 47 Listiny a zásadou efektivity, předkládající soud pokládá následující otázku:

Odporují článku 47 Listiny a zásadě efektivity vnitrostátní právní předpisy, podle nichž spotřebitel nese před soudem důkazní břemeno ohledně toho, že osoby jednající za poskytovatele úvěru věděly, že poskytovatel úvěru porušuje práva spotřebitele, v dané věci, že věděly o tom, že v případě uvedení [RPSN] v nesprávné výši porušuje poskytovatel úvěru zákonné pravidlo, jakož i o tom, že v takovém případě je úvěr bezúročný a že přijetím úroků se poskytovatel úvěru bezdůvodně obohatí?“

IV. Analýza

24. Podstatou první předběžné otázky předkládajícího soudu je, zda směrnice 93/13 a 2008/48, článek 47 Listiny, jakož i zásada efektivity brání tomu, aby se na žalobu na vrácení plnění uskutečněných na základě ujednání prohlášeného za zneužívající použila tříletá promlčecí lhůta, která začíná plynout od okamžiku, kdy došlo k bezdůvodnému obohacení, tj. od okamžiku, kdy byla tato

11 – Předkládající soud má za to, že tato analogie je „nepřijatelná“, neboť prostředky, kterými disponuje státní zástupce a policejní orgány v rámci trestního řízení, nelze v žádném případě srovnávat s prostředky neinformovaného spotřebitele. Slovenská vláda však ve svém písemném vyjádření tvrdí, že předkládající soud tím, že použil tuto analogii s trestním právem v uvedeném rozhodnutí ze dne 18. října 2018, zkresluje cíl sledovaný Najvyšším súdem Slovenskej republiky (Nejvyšší soud Slovenské republiky), kterým nebylo určit, kdo musí nést důkazní břemeno, ale definovat pojmy „zavinění“ a „úmyslné zavinění“.

12 – Viz bod 3 tohoto stanoviska. Třetí až šestá předběžná otázka nejsou v tomto stanovisku uvedeny. Pro úplnost poznamenávám, že třetí a čtvrtá otázka se týkají okolností, které musí žalobce prokázat, aby se mohl dovolávat desetileté objektivní promlčecí lhůty. Pátá a šestá otázka se týkají výkladu vnitrostátní normy prohlášené za neslučitelnou s požadavky vyplývajícími z čl. 10 odst. 2 písm. h) a i) směrnice 2008/48 podaného soudem členského státu v souladu s unijním právem, jakož i případného přímého účinku tohoto posledně uvedeného ustanovení za takových okolností, jako jsou okolnosti sporu v původním řízení.

plnění uskutečněna. Druhou otázkou se tento soud táže, zda tyto akty unijního práva a zásada efektivity brání tomu, aby se desetiletá promlčecí lhůta, která začíná plynout rovněž od okamžiku, kdy dojde k bezdůvodnému obohacení, uplatnila pouze tehdy, prokáže-li spotřebitel úmyslnou povahu tohoto obohacení.

25. Formulace těchto dvou otázek může vyvolat určité pochybnosti ohledně jejich vzájemného vztahu, jejich kontextu a jejich předmětu. Tyto pochybnosti lze ostatně do určité míry nalézt ve vyjádřeních některých účastníků řízení, kteří zpochybňují přípustnost těchto otázek. Nejprve tedy uvedu několik úvodních poznámek a poté provedu analýzu uvedených otázek ohledně jejich přípustnosti a ohledně věci samé.

A. Úvodní poznámky k předběžným otázkám

1. Ke vztahu mezi prvními dvěma předběžnými otázkami

26. Je třeba poznamenat, že vztah mezi první a druhou předběžnou otázkou není zcela jasný.

27. Předkládající soud má za to, že jeho druhou otázku si lze položit, pouze pokud je odpověď na první otázku záporná. Má totiž za to, že druhou otázkou je třeba se zabývat pouze tehdy, pokud unijní právo nebrání použití tříleté promlčecí lhůty, to znamená, pokud promlčecí lhůta žaloby na vrácení podané spotřebitelem je tři roky od bezdůvodného obohacení.

28. V projednávané věci mezi zaplacením dotčených poplatků a podáním žaloby žalobcem v původním řízení uplynuly více než tři roky. Předkládající soud kromě toho uvádí, že žalobce v původním řízení v zásadě nemůže prokázat úmyslnou povahu bezdůvodného obohacení a využít objektivní desetileté promlčecí lhůty.

29. Za těchto podmínek objektivní tříletá promlčecí lhůta již uplynula. Na základě této lhůty je žaloba na vrácení podaná žalobcem v původním řízení *a priori* promlčena. Tak by tomu nebylo, pokud by vnitrostátní ustanovení práva upravující tříletou objektivní promlčecí lhůtu (první otázka) nebo případně ustanovení ukládající podle předkládajícího soudu přemrštěné důkazní břemeno u desetileté objektivní promlčecí lhůty (druhá otázka), byla považována za neúčinná vůči žalobci v původním řízení z důvodu jejich nesouladu s unijním právem. Z formulace otázek vyvozuji, že v prvním případě předkládající soud zřejmě hodlá neuplatnit na žalobu podanou žalobcem v původním řízení žádnou objektivní promlčecí lhůtu. Naproti tomu ve druhém případě by se žalobce v původním řízení mohl dovolávat desetileté promlčecí lhůty.

30. Proto se budu první a druhou předběžnou otázkou zabývat v pořadí, v němž byly položeny předkládajícím soudem.

2. Ke kontextu, jehož jsou první dvě předběžné otázky součástí

31. První dvě otázky položené předkládajícím soudem nezmiňují žádné jiné akty unijního práva než Listinu. Z odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, a zejména z tam citované judikatury Soudního dvora, přitom vyplývá, že tento soud má za to, že úvěrová smlouva uzavřená účastníky původního řízení spadá do působnosti směrnic 93/13 a 2008/48 a že žaloba podaná žalobcem v původním řízení se týká těchto směrnic. Rovněž Evropská komise analyzuje obě tyto otázky z hlediska směrnice 93/13 a slovenská vláda z hlediska směrnic 93/13 a 2008/48.

32. K tomu, aby bylo možné zasadit tyto dvě otázky do jejich kontextu, je třeba poznamenat, že se týkají mezí procesní autonomie členských států ohledně pravidel pro podání žalob založených na porušení ustanovení unijního práva v oblasti ochrany spotřebitele.

33. Směrnice 93/13 ani směrnice 2008/48 přitom taková pravidla nestanoví. Na základě zásady procesní autonomie vnitrostátnímu právnímu řádu každého členského státu přísluší, aby taková pravidla stanovil, avšak za podmínky, že tato pravidla nejsou méně příznivá než pravidla upravující podobné situace podléhající vnitrostátnímu právu (zásada rovnocennosti) a že v praxi neznemožňují nebo nadměrně neztěžují výkon práv přiznaných spotřebitelům unijním právem (zásada efektivity).

34. Nejprve musím ještě upřesnit, že předkládající soud nežádá Soudní dvůr, aby poskytl vysvětlení, která by mu umožnila rozhodnout o tom, zda slovenský režim promlčení dodržuje zásadu rovnocennosti. V každém případě nic nenasvědčuje tomu, že se jedná o zvláštní režim pro žaloby založené na unijním právu. Není tedy žádný důvod se domnívat, že zásada rovnocennosti není v projednávaném případě dodržena.

35. Dále ohledně zásady efektivity z formulace předběžných otázek může vyplývat, že předkládající soud žádá Soudní dvůr, aby rozhodl o této zásadě výlučně v rámci druhé otázky. První otázka totiž neobsahuje žádný výslovný odkaz na uvedenou zásadu. Předkládající soud však v úvodní větě druhé otázky uvádí, že tato otázka je položena pouze pro případ, že by tříletá objektivní promlčecí lhůta byla v souladu se zásadou efektivity.

36. Za těchto podmínek je třeba se zabývat důvody, které vedly předkládající soud k položení těchto dvou otázek z hlediska jak zásady efektivity, tak z hlediska článku 47 Listiny.

37. Soudní dvůr ve své nedávné judikatuře, která spadá do kontextu procesní autonomie a směrnice 93/13, odkazuje spíše na zásadu rovnocennosti a právo na účinný procesní prostředek nápravy [13] – nebo méně často na právo na účinnou soudní ochranu [14] – než na zásadu rovnocennosti a zásadu efektivity. Kromě toho je obtížné určit, jakým způsobem se požadavky vyplývající z článku 47 Listiny pojí s požadavky vyplývajícími ze zásady efektivity v kontextu směrnic v oblasti ochrany spotřebitele [15].

38. Při odkazu na právo na účinný procesní prostředek nápravy ve své judikatuře se Soudní dvůr nicméně soustředil na to, zda procesní podmínky stanovené vnitrostátním právem, přezkoumané ve světle článku 47 Listiny, znamenají nezanedbatelné riziko, že bude spotřebitel odrazen od toho, aby užitečně uplatnil svá práva před soudem, u něhož prodávající či poskytovatel zahájil řízení [16]. Jak jsem uvedl v kontextu promlčecích lhůt [17], z tohoto hlediska je přístup založený na právu na účinný procesní prostředek nápravy nebo na soudní ochranu obtížně odlišitelný od přístupu založeného na zásadě efektivity [18].

39. Domnívám se však, že použití zásady efektivity je více přizpůsobeno výzvám vyplývajícím z takových lhůt s ohledem na to, že režim promlčení musí být posuzován jako celek, tak jak byl upraven vnitrostátním zákonodárcem, s ohledem na to, že sekundární právo nic nestanoví v oblasti ochrany spotřebitele ohledně žalob na vrácení plnění uskutečněných na základě ujednání, která jsou v rozporu s unijním právem.

13 – Viz rozsudky ze dne 13. září 2018, Profi Credit Polska (C-176/17, EU:C:2018:711, bod 57), a ze dne 3. dubna 2019, Aqua Med (C-266/18, EU:C:2019:282, bod 47). Viz rovněž usnesení ze dne 28. listopadu 2018, PKO Bank Polski (C-632/17, EU:C:2018:963, bod 43).

14 – Viz rozsudek ze dne 31. května 2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, bod 35).

15 – Viz mé stanovisko ve spojených věcech Raiffeisen Bank a BRD Groupe Société Générale (C-698/18 a C-699/18, EU:C:2020:181, bod 65 a poznámka 19). Viz rovněž Szpunar, M., „Quelques aspects procéduraux de la protection des consommateurs contre les clauses abusives: le contrôle d'office dans le cadre des procédures accélérées et simplifiées", v Paschalidis, P. a Wildemeersch, J. (dir.), *L'Europe au présent! Liber amicorum Melchior Wathelet*, Bruylant, Brusel, 2018, s. 699-701.

16 – Viz rozsudky ze dne 13. září 2018, Profi Credit Polska (C-176/17, EU:C:2018:711, bod 61), a ze dne 3. dubna 2019, Aqua Med (C-266/18, EU:C:2019:282, bod 54). Viz rovněž usnesení ze dne 28. listopadu 2018, PKO Bank Polski (C-632/17, EU:C:2018:963, bod 45).

17 – Viz mé stanovisko ve spojených věcech Raiffeisen Bank a BRD Groupe Société Générale (C-698/18 a C-699/18, EU:C:2020:181, bod 65 a poznámka 19).

18 – Soudní dvůr při odkazu na účinnou soudní ochranu v jednom ze svých rozsudků, zdůraznil mimo jiné význam určení, zda vnitrostátní pravidla nepřiměřeně ovlivňují právo spotřebitele na účinnou soudní ochranu. Viz rozsudek ze dne 31. května 2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, body 51 a 52). Je však třeba uvést, že odkazy na judikaturu uvedené v tomto rozsudku se týkají převážně judikatury týkající se zásady efektivity, zatímco účelem jediné části týkající se nepřiměřeného zásahu do účinné soudní ochrany je pouze poměření významu zájmů spotřebitele a řádného výkonu spravedlnosti.

40. Z důvodů, které jsem právě uvedl, provedu analýzu první a druhé předběžné otázky z hlediska zásady efektivity.

3. K předmětu uvedených otázek

41. Mezi formulací první otázky a formulací druhé otázky existuje podle mého názoru určitý rozpor v rozsahu, v němž tyto otázky popisují žalobu, na kterou se vztahují dotčené promlčecí lhůty.

42. Zatímco první otázka se totiž týká výslovně promlčecí lhůty použitelné na „právo spotřebitele na vrácení z důvodu zneužívajícího ujednání“, druhá otázka odkazuje na promlčecí lhůtu použitelnou na žalobu založenou na skutečnosti, že poskytovatel úvěru neuvedl „správnou“ RPSN a z tohoto důvodu porušil pravidlo a bezdůvodně se obohatil tím, že pobíral úroky. V tomto kontextu je třeba uvést, že předkládající soud vysvětluje, že uvedení RPSN v nesprávné výši je sankcionováno odrazující sankcí k tíži poskytovatele úvěru, a sice mimo jiné ztrátou práva poskytovatele úvěru na *placení poplatků*. Z vnitrostátních právních předpisů vyplývá, že totéž platí pro právo poskytovatele úvěru na *placení úroků*. Kromě toho se žalobce v původním řízení domáhá uložení sankce – vrácení poplatků a, jak naznačuje formulace druhé otázky, vrácení úroků obdržených poskytovatelem úvěru.

43. První otázka tak může evokovat směrnici 93/13 a druhá otázka směrnici 2008/48.

44. Tento výklad těchto dvou otázek odráží obsah žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce. V odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce totiž předkládající soud uvádí, že kromě zneužívajících poplatků představuje uvedení RPSN v nesprávné výši pravděpodobně rovněž porušení pravidel v oblasti poskytování spotřebitelského úvěru. Tento soud tak uvádí dva důvody, proč by smlouva o úvěru uzavřená mezi účastníky původního řízení mohla být v rozporu s pravidly unijního práva použitelnými v oblasti spotřebitelského úvěru [19].

45. První dvě předběžné otázky se však týkají promlčecích lhůt použitelných na tutéž žalobu podanou žalobcem v původním řízení před slovenskými soudy. Tato žaloba podle všeho spadá pod režim bezdůvodného obohacení upravený slovenským právem a mám za to, že v případech, kterých se týkají tyto dvě otázky, je důvod, proč došlo k bezdůvodnému obohacení, stejný. U druhé otázky je tedy třeba se zabývat otázkou, zda směrnice 93/13 a 2008/48 zdůrazňují úmyslnou povahu obohacení prodávajícího nebo poskytovatele. Nelze přitom vyloučit, že v projednávané věci může mít sporné smluvní ujednání účinky, které jsou v rozporu se směrnicemi 93/13 a 2008/48. Z tohoto důvodu budu obě otázky analyzovat z hlediska těchto dvou směrnic.

46. Nejprve budu zkoumat přípustnost první a druhé předběžné otázky (oddíl B). Poté uvedu za účelem užitečné odpovědi na tyto otázky zaprvé obecné úvahy týkající se procesní autonomie členských států z hlediska promlčení žalob na vrácení v kontextu směrnic v oblasti ochrany spotřebitele (oddíl C), a zadruhé prozkoumám otázky v pořadí zvoleném předkládajícím soudem (oddíly D a E).

B. K přípustnosti

47. Společnost PROFI CREDIT Slovakia tvrdí, že vada řízení vedeného předkládajícím soudem za účelem položení otázek Soudnímu dvoru za účelem řízení o předběžné otázce, která spočívá v tom, že neměla možnost se vyjádřit k důvodům přerušení řízení, způsobila porušení práva účastníků sporu na spravedlivý proces.

19 – Viz body 17 a 18 tohoto stanoviska.

48. Kromě toho je toho názoru, že zejména první a druhá předběžná otázka se ve skutečnosti týkají výkladu pravidel vnitrostátního práva, neboť žádné ustanovení unijního práva neharmonizuje právní úpravu členských států týkající se promlčení. Kromě toho článek 51 Listiny omezuje použití tohoto nástroje na situace, kdy členské státy uplatňují unijní právo. Konečně tyto otázky nejsou užitečné pro rozhodnutí sporu v původním řízení.

49. Slovenská vláda má za to, že v rozsahu, v němž se žádost o rozhodnutí o předběžné otázce týká první otázky, tato žádost nesplňuje požadavky čl. 94 písm. c) jednacího řádu Soudního dvora. Tato žádost totiž neuvádí důvod, proč má předkládající soud pochybnosti o souladu tříleté obecné objektivní promlčecí lhůty s unijním právem. Kromě toho, pokud bude první otázka nepřípustná, odpadne důvod zabývat se zejména druhou otázkou.

50. Nesdílím výhrady vznesené společností PROFI CREDIT Slovakia ani výhrady předložené slovenskou vládou.

51. Pokud jde nejprve o pochybnosti společnosti PROFI CREDIT Slovakia týkající se řádnosti řízení vedeného předkládajícím soudem, Soudnímu dvoru nepřísluší ověřovat, zda předkládací rozhodnutí bylo přijato v souladu s vnitrostátními pravidly upravujícími organizaci soudů a soudní řízení [20].

52. Pokud jde dále o výhradu vznesenou společností PROFI CREDIT Slovakia v souvislosti s předběžnými otázkami, které se netýkají unijního práva, je sice pravda, že první dvě otázky neuvádějí jiné akty unijního práva než Listinu. Jak jsem však uvedl v bodech 31 až 33 tohoto stanoviska, obě tyto otázky směřují k získání vysvětlení, aby předkládající soud mohl rozhodnout o souladu vnitrostátních pravidel týkajících se promlčecích lhůt stanovených na základě zásady procesní autonomie se směrnicemi 93/13 a 2008/48 [21].

53. Z ustálené judikatury Soudního dvora přitom vyplývá, že přísluší pouze vnitrostátnímu soudu, kterému byl spor předložen a který musí nést odpovědnost za soudní rozhodnutí, které bude vydáno, aby s ohledem na konkrétní okolnosti věci posoudil jak nezbytnost rozhodnutí o předběžné otázce pro vydání svého rozsudku, tak relevanci otázek, které klade Soudnímu dvoru [22].

54. Z toho vyplývá, že na otázky položené vnitrostátními soudy se vztahuje domněnka relevance a že odmítnutí Soudního dvora rozhodnout o těchto otázkách je možné pouze tehdy, pokud se ukáže, že žádaný výklad nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení, že se jedná o hypotetický problém nebo také že Soudní dvůr nedisponuje skutkovými nebo právními poznatky nezbytnými pro užitečnou odpověď na uvedené otázky. Vzhledem k úvahám uvedeným v bodech 31 až 33 tohoto stanoviska přitom nelze v projednávaném případě dospět k takovému závěru.

55. Konečně, pokud jde o výhradu vyjádřenou slovenskou vládou, i když odůvodnění, které vedlo předkládající soud k položení první otázky, není ideálním příkladem z hlediska jeho jasnosti, umožňuje nicméně pochopit obavy, na nichž je tato otázka založena.

56. Jak jsem totiž uvedl v bodě 29 tohoto stanoviska, žaloba podaná žalobcem v původním řízení v zásadě podléhá tříleté objektivní promlčecí lhůtě. Tato lhůta přitom již v projednávaném případě uplynula. Proto, aby tato žaloba nebyla promlčena, musí být tato lhůta považována za neúčinnou vůči žalobci v původním řízení. Taková neúčinnost může vyplývat z nesouladu uvedené lhůty s unijním

20 – Viz zejména rozsudek ze dne 26. června 2019, Addiko Bank (C-407/18, EU:C:2019:537, bod 37 a citovaná judikatura).

21 – V této souvislosti poznamenávám, že výklad, podle něhož se Listina vztahuje i na vnitrostátní ustanovení stanovená na základě zásady procesní autonomie, je podpořen směrem judikatury, v jehož rámci Soudní dvůr odkázal spíše na právo na účinný procesní prostředek nápravy [viz rozsudky ze dne 13. září 2018, Profi Credit Polska (C-176/17, EU:C:2018:711, bod 57), a ze dne 3. dubna 2019, Aqua Med (C-266/18, EU:C:2019:282, bod 47)] nebo na účinnou soudní ochranu [viz rozsudek ze dne 31. května 2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, bod 35)], stanovené v článku 47 Listiny.

22 – Rozsudek ze dne 9. července 2020, Raiffeisen Bank a BRD Groupe Société Générale (C-698/18 a C-699/18, EU:C:2020:537, bod 46 a citovaná judikatura).

právem. V tomto kontextu předkládající soud uvádí, že ve srovnání s desetiletou promlčecí lhůtou, jejímž prostřednictvím slovenské soudy zajišťují ochranu spotřebitele v souladu s judikaturou vycházející z rozsudku Gutiérrez Naranjo a další[23], je tříletá lhůta pro spotřebitele nevýhodná a omezuje jeho práva, někdy jej dokonce těchto práv zbavuje. Předkládající soud má tak patrně za to, že tříletá objektivní promlčecí lhůta může v praxi znemožnit výkon práv přiznaných spotřebiteli unijním právem, nebo přinejmenším, že tato lhůta představuje nezanedbatelné riziko, že bude spotřebitel odrazen od toho, aby užitečně uplatnil svá práva před vnitrostátním soudem.

C. K procesní autonomii členských států a promlčení žalob na vrácení v kontextu směrnic v oblasti ochrany spotřebitele

1. K promlčení žalob na vrácení

57. Jak jsem uvedl v bodě 33 tohoto stanoviska, vzhledem k tomu, že se unijní normotvůrce rozhodl neupravit pravidla pro podání žalob na vrácení částek obdržených na základě smluvních ujednání, která jsou v rozporu se směrnicemi 93/13 a 2004/48, přísluší členským státům, aby taková pravidla stanovily. Členské státy tedy mohou pro takové žaloby stanovit promlčecí lhůty.

58. Je zajisté pravda, že v rozsudku Gutiérrez Naranjo a další[24] Soudní dvůr rozhodl, že důsledkem soudního rozhodnutí o zneužívající povaze smluvního ujednání musí být v zásadě obnovení právní a faktické situace spotřebitele, ve které by se nacházel, kdyby uvedené ujednání nebylo sjednáno. Mimoto rozhodl, že povinnost vnitrostátního soudu neaplikovat zneužívající smluvní ujednání, které ukládá uhrazení částek, jež se ukázaly jako bezdůvodné, s sebou v zásadě nese odpovídající restituční účinek vztahující se k těmto částkám.

59. Nicméně v mém stanovisku z poslední doby ve spojených věcech Raiffeisen Bank a BRD Groupe Société Générale[25] jsem uvedl několik argumentů ve prospěch teze, podle které tento rozsudek nebrání tomu, aby u žalob na vrácení plateb provedených na základě zneužívajících ujednání mohlo dojít k promlčení. V tomto ohledu pouze připomenu, že v tomto rozsudku Soudní dvůr, který měl rozhodnout o vnitrostátní judikatuře, která časově omezovala restituční účinky, odlišil časové omezení účinků výkladu pravidla unijního práva a použití takové procesní podmínky, jako je přiměřená promlčecí lhůta[26].

60. Totéž platí pro další rozsudky, ve kterých Soudní dvůr rozhodl, že právo na podání žalob na vrácení založených na směrnicích 93/13 a 2008/48 je promlčitelné.

61. Tak je tomu v případě rozsudku OPR-Finance[27]. Soudní dvůr konstatoval, že zásada efektivity brání podmínce, aby sankce, která se uplatní v případě porušení povinnosti poskytovatele úvěru stanovené v článku 8 směrnice 2008/48, tj. neplatnost smlouvy ve spojení s povinností vrátit jistinu, musela být namítnuta spotřebitelem, a to v tříleté lhůtě. Toto konstatování však musí být vykládáno ve světle kontextu sporu, v němž byla v této věci podána žádost o rozhodnutí o předběžné otázce. V rámci

23 – Rozsudek ze dne 21. prosince 2016 (C-154/15, C-307/15 a C-308/15, EU:C:2016:980, bod 75).

24 – Rozsudek ze dne 21. prosince 2016 (C-154/15, C-307/15 a C-308/15, EU:C:2016:980, bod 61).

25 – C-698/18 a C-699/18, EU:C:2020:181, body 76 a 77.

26 – V tomto smyslu viz rovněž rozsudek ze dne 9. července 2020, Raiffeisen Bank a BRD Groupe Société Générale (C-698/18 a C-699/18, EU:C:2020:537, bod 56).

27 – Rozsudek ze dne 5. března 2020 (C-679/18, EU:C:2020:167, bod 36).

tohoto sporu, který směřoval proti spotřebiteli, totiž předkládající soud nemohl z úřední povinnosti uplatnit námitku neplatnosti úvěrové smlouvy, a musel tedy vyhovět návrhu poskytovatele úvěru. Tato situace byla dána skutečností, že nesoulad vnitrostátní právní úpravy spočíval na zákazu zkoumat z úřední povinnosti, zda byla splněna povinnost stanovená v článku 8 směrnice 2008/48 [28].

62. Totéž platí pro rozsudek Cofidis [29], ve kterém Soudní dvůr v kontextu směrnice 93/13 rozhodl, že procesní ustanovení, které zakazuje vnitrostátnímu soudu, aby po uplynutí prekluzivní lhůty uplatnil z úřední povinnosti nebo na základě námitky vznesené spotřebitelem zneužívající povahu ujednání, jehož výkon je navrhován prodávajícím nebo poskytovatelem, může ve sporech, kde spotřebitelé vystupují jako žalovaní, nadměrně ztížit uplatnění ochrany, kterou jim má přiznat tato směrnice.

63. Pokud jde o slovenskou právní úpravu, jak ji vysvětluje předkládající soud v projednávané věci, nic nenasvědčuje tomu, že by uplynutí objektivních promlčecích lhůt zakládalo zákaz, aby bylo možné z úřední povinnosti uplatnit, že byla uvedena RPSN v nesprávné výši, což odlišuje projednávanou žádost o rozhodnutí o předběžné otázce od žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, která vedla k vydání rozsudku OPR-Finance [30]. Podle ustanovení § 11 odst. 1 zákona č. 129/2010 je takový údaj automaticky sankcionován ztrátou nároku na zaplacení úroků a poplatků.

64. Kromě toho z této právní úpravy nevyplývá, že by uplynutí těchto objektivních promlčecích lhůt zakládalo zákaz, aby vnitrostátní soud mohl z úřední povinnosti uplatnit zneužívající povahu smluvních ujednání, což rovněž odlišuje projednávanou žádost o rozhodnutí o předběžné otázce od žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, která vedla k vydání rozsudku Cofidis [31]. Podle ustanovení § 53 odst. 1 občanského zákoníku jsou totiž zneužívající ujednání ve smlouvě uzavřené se spotřebitelem neplatná. Komise toto ustanovení chápe v tom smyslu, že se jedná o absolutní neplatnost a že podle slovenské právní nauky je taková neplatnost soudem zohledněna z úřední povinnosti i bez návrhu účastníků řízení a bez jakéhokoli časového omezení. V každém případě podotýkám, že § 107 občanského zákoníku se podle všeho netýká žalob na určení zneužívající povahy smluvních ujednání, ale pouze žalob na vrácení, které spadají do režimu bezdůvodného obohacení.

2. K mezím procesní autonomie členských států

65. Skutečnost, že členské státy mohou stanovit pro možnost podání žaloby na vrácení promlčecí lhůty, neznamená, že rozhodovací prostor, který mají v tomto ohledu, je neomezený. Režim promlčení musí dodržovat požadavky vyplývající ze zásady efektivity. Judikatura Soudního dvora poskytuje několik vysvětlení ohledně dodržování této zásady, pokud jde o promlčení žalob v oblasti ochrany spotřebitele. Vzhledem k tomu, že jsem měl nedávno příležitost analyzovat tuto judikaturu v kontextu podobném kontextu projednávané věci [32], omezím se na shrnutí vodítek, která lze z této analýzy vyvodit.

66. Při přezkumu slučitelnosti vnitrostátních ustanovení se zásadou efektivity je třeba případně zohlednit takové zásady, které jsou základem vnitrostátního soudního systému, jako je ochrana práva na procesní obranu, zásada právní jistoty a řádný průběh řízení. Od spotřebitele tak může být vyžadována určitá obezřetnost, pokud jde o ochranu svých zájmů, aniž je porušena zásada efektivity. V tomto ohledu nemůže stanovení přiměřených prekluzivních lhůt pro podání žaloby v zájmu právní jistoty v praxi znemožňovat nebo nadměrně ztěžovat výkon práv přiznaných unijním právním řádem.

28 – Kromě toho měla generální advokátka J. Kokott ve svém stanovisku ve spojených věcech Cofidis a OPR-Finance (C-616/18 a C-679/18, EU:C:2019:975, body 62 až 70) za to, že vnitrostátní prekluzivní lhůta může být slučitelná se zásadou efektivity.

29 – Rozsudek ze dne 21. listopadu 2002 (C-473/00, EU:C:2002:705, bod 36).

30 – Rozsudek ze dne 5. března 2020 (C-679/18, EU:C:2020:167, bod 36).

31 – Rozsudek ze dne 21. listopadu 2002 (C-473/00, EU:C:2002:705).

32 – Viz mé stanovisko ve spojených věcech Raiffeisen Bank a BRD Groupe Société Générale (C-698/18 a C-699/18, EU:C:2020:181, body 67 až 69). Viz rovněž body 37 a 38 tohoto stanoviska.

Naproti tomu nelze lhůtu považovat za přiměřenou, pokud vytváří nezanedbatelné riziko, že bude spotřebitel odrazen toho, aby užitečně uplatnil svá práva před soudem, u něhož prodávající či poskytovatel zahájil řízení. Jinými slovy, přiměřená lhůta musí být fakticky dostatečná k tomu, aby umožnila spotřebiteli připravit a podat účinný opravný prostředek [33].

67. Dále, přiměřenost lhůty – a tedy její soulad se zásadou efektivity – nelze určit výlučně s ohledem na délku jejího trvání. Je třeba vzít v úvahu všechny podmínky týkající se této lhůty a zejména událost, od níž tato lhůta začíná plynout [34].

68. Konečně promlčecí lhůta, posuzovaná společně se všemi relevantními podmínkami, bude považována za promlčecí lhůtu, která dodržuje zásadu efektivity, pokud je přizpůsobena zvláštní povaze dotčené oblasti, aby nebyla zmařena plná účinnost příslušných ustanovení unijního práva.

69. Ve světle těchto vysvětlení poskytnutých judikaturou je třeba posoudit předběžné otázky. Konkrétněji se jedná o určení, zda lze promlčecí lhůty stanovené ve slovenském právu považovat za přiměřené ve smyslu judikatury Soudního dvora.

D. K první předběžné otázce

70. Z vysvětlení předkládajícího soudu vyplývá, že tříletá objektivní promlčecí lhůta začíná plynout od okamžiku, kdy skutečně dojde k bezdůvodnému obohacení. Z toho vyvozuji, že platba provedená spotřebitelem s úmyslem plnit smlouvu představuje událost, od níž tato lhůta začíná plynout. Uvedená lhůta tak musí být vypočtena zvlášť pro každou platbu provedenou spotřebitelem v průběhu plnění smlouvy [35].

71. Takové úvěrové smlouvy, jako je smlouva uzavřená mezi účastníky původního řízení, jsou přitom v zásadě plněny po značně dlouhou dobu. Hospodářská funkce úvěrových smluv totiž mimo jiné spočívá v okamžitém poskytnutí určité částky, která – navýšená o poplatky a úroky – je následně postupně splácena dlužníkem.

72. V tomto kontextu, pokud je událostí, od níž počíná plynout tříletá promlčecí lhůta, každá platba uskutečněná dlužníkem, je možné, že v rámci smlouvy plněné po dobu delší než tři roky budou určité žaloby tohoto dlužníka promlčeny dříve, než smlouva skončí [36]. To platí tím spíše pro žaloby, které se týkají plateb uskutečněných bezprostředně po uzavření smlouvy, což může podněcovat prodávající nebo poskytovatele k tomu, aby „rychle vyřídili“ většinu plateb, které musí jejich zákazníci uskutečnit.

73. Za těchto podmínek může režim promlčení systematicky zbavovat spotřebitele možnosti domáhat se vrácení plateb uskutečněných na základě smluvních ujednání, která jsou v rozporu se směrnicemi v oblasti ochrany spotřebitele dříve, než dotčená smlouva skončí. Nelze totiž vyloučit, že spotřebitel, který si není zcela vědom nesouladu smlouvy s unijním právem a obává se žaloby, kterou by proti němu případně podal prodávající nebo poskytovatel, bude mít tendenci plnit své smluvní povinnosti. Za těchto podmínek pravděpodobně nebude neobvyklé, že se spotřebitel bude po zániku smlouvy

33 – V tomto smyslu viz rovněž rozsudek ze dne 9. července 2020, Raiffeisen Bank a BRD Groupe Société Générale (C-698/18 a C-699/18, EU:C:2020:537, bod 62).

34 – V tomto smyslu viz rovněž rozsudek ze dne 9. července 2020, Raiffeisen Bank a BRD Groupe Société Générale (C-698/18 a C-699/18, EU:C:2020:537, bod 61).

35 – Tato okolnost odlišuje žádost o rozhodnutí o předběžné otázce v projednávané věci od žádosti ve věci, ve které jsem přednesl své stanovisko. Viz mé stanovisko ve spojených věcech Raiffeisen Bank a BRD Groupe Société Générale (C-698/18 a C-699/18, EU:C:2020:181).

36 – V tomto smyslu, pokud jde o důsledky úvahy, podle které promlčecí lhůta použitelná na žaloby spadající do režimu obohacení začíná plynout od okamžiku, kdy spotřebitel uskuteční platbu, viz Łętowska, E., *Kwalifikacje prawne w sprawach o sanację kredytów frankowych – da mihi factum dabo tibi ius. Stanowisko prof. Ewy Łętowskiej dla Forum Konsumenckiego przy RPO* [Stanovisko zpracované pro Fórum spotřebitelů, které působí u polského veřejného ochránce práv], https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Prof._Ewa_Łętowska_Kwalifikacje_prawne_w_sprawach_o_sanację_kredytów_frankowych_da_mihi_final_29.06.20.pdf, s. 17 a 18.

informovat u advokáta nebo právního poradce o takovém nesouladu. Tak je tomu zejména v případě smluv, které jsou plněny po několik let, což nepředstavuje dostatečně dlouhou dobu k tomu, aby bylo možné od spotřebitele požadovat, aby se při určité obezřetnosti, pokud jde o ochranu jeho zájmů, informoval o takovém nesouladu.

74. S přihlédnutím k výše uvedenému je třeba mít za to, že zásada efektivity brání vnitrostátní právní úpravě nebo jejímu výkladu, které stanoví, že tříletá promlčecí lhůta použitelná na žaloby na vrácení založené na smluvních ujednáních prohlášených za zneužívající ve smyslu směrnice 93/13 nebo na smluvních ujednáních, která jsou v rozporu s požadavky stanovenými směrnicí 2008/48, začíná plynout od okamžiku, kdy skutečně došlo k bezdůvodnému obohacení.

75. Vzhledem k odpovědi podané na první otázku není namístě odpovídat na druhou otázku, která byla položena pouze pro případ, že by na první otázku bylo odpovězeno záporně. Pro případ, že by Soudní dvůr nesouhlasil s mou analýzou první otázky, budu nicméně pokračovat ve svém přezkumu.

E. Ke druhé předběžné otázce

1. Úvodní poznámky k druhé předběžné otázce

76. Pro účely zasazení problému, který vyvolává druhá otázka, do souvislostí je třeba připomenout, že na základě slovenského práva se na rozdíl od tříleté objektivní promlčecí lhůty použije desetiletá promlčecí lhůta pouze tehdy, pokud je prokázána úmyslná povaha bezdůvodného obohacení. Zdá se, že se tedy nejedná o obecnou, v zásadě použitelnou promlčecí lhůtu, ale o zvláštní lhůtu.

77. Slovenská vláda vychází z tohoto předpokladu a poznamenává, že druhá otázka, položená pouze pro případ, že by tříletá obecná objektivní promlčecí lhůta byla posouzena jako slučitelná s požadavky unijního práva, je irelevantní, neboť zvláštní desetiletá promlčecí lhůta poskytuje dodatečnou výhodu, která by teoreticky ani nemusela existovat. V každém případě podle slovenské vlády unijní právo nebrání vnitrostátní právní úpravě, která takovou výhodu podmiňuje skutečností, že spotřebitel prokáže úmyslnou povahu bezdůvodného obohacení. Kromě toho tato úvaha není zpochybněna rozsudkem CA Consumer Finance [37], uvedeným předkládajícím soudem, vzhledem k tomu, že situace, ve které byl vydán tento rozsudek, není srovnatelná se situací v projednávané věci.

78. Komise tvrdí, že situace, kdy spotřebitel musí prokázat úmyslné zavinění poskytovatele úvěru proto, aby se použila desetiletá objektivní promlčecí lhůta, je v rozporu s unijním právem v oblasti ochrany spotřebitele.

79. Nejprve tvrdí, že ujednání je zneužívající ve smyslu čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13, pokud nebylo individuálně sjednáno a vede v rozporu s požadavkem poctivosti k vytvoření významné nerovnováhy v neprospěch spotřebitele. Komise z tohoto ustanovení vyvozuje, že za zneužívající smluvní ujednání je odpovědný pouze poskytovatel úvěru a že existence tohoto ujednání předpokládá, že tento poskytovatel úvěru nejednal poctivě.

80. S odkazem na rozsudek Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen [38] Komise dále uvádí, že skutečnost, že podmínky použití delší promlčecí lhůty ve srovnání s tříletou lhůtou zatěžují spotřebitele, je v rozporu s tím, jak rozhodl Soudní dvůr, a sice že vzhledem k povaze a významu veřejného zájmu, ze kterého vychází ochrana, kterou směrnice 93/13 zajišťuje spotřebitelům, musí být její článek 6 považován za normu rovnocennou vnitrostátním pravidlům, které mají uvnitř vnitrostátního právního řádu status kogentních norem.

37 – Rozsudek ze dne 18. prosince 2014 (C-449/13, EU:C:2014:2464).

38 – Rozsudek ze dne 17. května 2018 (C-147/16, EU:C:2018:320).

81. Konečně se Komise na rozdíl od slovenské vlády domnívá, že rozsudek CA Consumer Finance [39] je relevantní v kontextu projednávané věci.

82. Předkládající soud má tak pochybnosti ohledně odpovědi, kterou je třeba poskytnout na druhou otázku, vzhledem ke třem tématům, která jsou předmětem diskuse mezi účastníky řízení: role úmyslu v systémech zavedených směrnicemi 93/13 a 2008/48, koexistence objektivních promlčecích lhůt ve slovenském právu a relevance rozsudku CA Consumer Finance [40].

2. Role úmyslu v systémech zavedených směrnicemi 93/13 a 2008/48

83. Argumenty, které Komise vyvozuje z čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13, patrně spočívají na výkladu této směrnice, podle kterého v systému zavedeném touto směrnicí existence zneužívajícího smluvního ujednání předpokládá úmyslné zavinění prodávajícího nebo poskytovatele, který vložil toto ujednání do smlouvy uzavřené se spotřebitelem.

84. Je pravda, že kritérium týkající se poctivosti (nebo spíše její neexistence) je uvedeno v čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13. Toto kritérium však není v žádném případě použito k tomu, aby odráželo psychologické jevy, které doprovázejí uzavření smlouvy. Toto ustanovení totiž odkazuje na uvedené kritérium za účelem popisu výsledku, k němuž musí smluvní ujednání dospět proto, aby mohlo být považováno za zneužívající. Řečeno slovy uvedeného ustanovení, takové ujednání musí v rozporu s požadavkem poctivosti způsobit významnou nerovnováhu.

85. Nejedná se tak o kritérium subjektivní povahy, ale o objektivní kritérium [41]. Tento výklad odpovídá šestnáctému bodu odůvodnění směrnice 93/13, který klade důraz na objektivní prvky posouzení požadavku poctivosti [42]. V tomto duchu Soudní dvůr opakovaně rozhodl, že ohledně tohoto požadavku musí vnitrostátní soud ověřit, zda prodávající nebo poskytovatel, který jedná se spotřebitelem poctivě a spravedlivě, mohl rozumně očekávat, že by spotřebitel s takovým ujednáním souhlasil v rámci individuálního vyjednávání [43].

86. Je rovněž pravda, že čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13 stanoví, že každé zneužívající smluvní ujednání nebylo individuálně sjednáno. Z toho vyplývá, že zahrnutí zneužívajícího ujednání do smlouvy a obsah tohoto ujednání jsou mimo kontrolu spotřebitele. Lze zajisté tvrdit, že tyto dvě skutečnosti naopak podléhají výlučné kontrole prodávajícího nebo poskytovatele. Z toho však nelze vyvodit, že tato směrnice požaduje, aby prodávající nebo poskytovatel úmyslně vložil zneužívající ujednání do smlouvy uzavřené se spotřebitelem, nebo že za tímto účelem zavádí domněnku.

39 – Rozsudek ze dne 18. prosince 2014 (C-449/13, EU:C:2014:2464, bod 32).

40 – Rozsudek ze dne 18. prosince 2014 (C-449/13, EU:C:2014:2464).

41 – Viz rovněž Mikłaszewicz, P., „Komentarz do art. 385^1 k.c.“, v Osajda, K. (dir.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis, Varšava, 2020 (26. vyd.), komentář k článku 385^1 polského občanského zákoníku, bod 10, který uvádí, že se jedná o „porušení dobré víry“ v objektivním smyslu.

42 – Tento bod zejména stanoví, že posouzení zneužívající povahy smluvních ujednání podle zvolených obecných kritérií, zejména v činnostech prodeje nebo poskytování, které mají veřejnoprávní povahu a které poskytují kolektivní služby se zohledněním solidarity mezi uživateli, musí být doplněno o prostředek k celkovému hodnocení různých dotčených zájmů a že toto staví do popředí požadavek poctivosti.

43 – Viz v poslední době rozsudek ze dne 3. října 2019, Kiss a CIB Bank (C-621/17, EU:C:2019:820, bod 50).

87. V systému zavedeném směrnicí 93/13 není relevantní úmysl vložit zneužívající ujednání do smlouvy nebo způsobit významnou nerovnováhu v neprospěch spotřebitele. Takový systém posiluje ochranu spotřebitele, neboť vylučuje samotnou možnost zahájit diskusi ohledně toho, zda se prodávající nebo poskytovatel provinil pro účely článku 6 této směrnice, nebo případně, zda se mu podaří vyvrátit domněnku stanovenou touto směrnicí[44]. Odpovědnost prodávajícího nebo poskytovatele totiž musí být kvalifikována jako objektivní odpovědnost ze samotného důvodu, že bylo použito zneužívajícího ujednání.

88. Kromě toho i za předpokladu, že by systém zavedený směrnicí 93/13 spočíval na myšlence, že zneužívající povaha smluvního ujednání je podmíněna úmyslným zaviněním prodávajícího nebo poskytovatele, takové zavinění ve smyslu této směrnice se nutně neshoduje s pojmem „úmyslné zavinění“ ve smyslu práva členského státu. Existence zneužívajícího ujednání ve smyslu uvedené směrnice tak nutně neznamená, že jsou splněny podmínky umožňující uplatnit desetiletou objektivní promlčecí lhůtu, stanovenou ve slovenském právu.

89. Totéž platí pro čl. 10 odst. 2 směrnice 2008/48, podle něhož je uvedení RPSN v nesprávné výši v rozporu s tímto ustanovením, aniž by úmysl prodávajícího nebo poskytovatele mohl mít vliv na jeho práva nebo práva spotřebitele.

90. V důsledku toho není systém zavedený směrnicí 93/13 založen na myšlence, že každé zneužívající ujednání vyplývá z úmyslného nebo zaviněného jednání prodávajícího nebo poskytovatele. Tato směrnice tedy nevyžaduje, aby se spotřebitel mohl dovolávat zvláštní promlčecí lhůty, která se použije v případě úmyslného bezdůvodného obohacení. Totéž platí pro systém zavedený směrnicí 2008/48 a uvedení RPSN v nesprávné výši.

3. Koeexistence promlčecích lhůt

91. Slovenská vláda a Komise zdůrazňují skutečnost, že desetiletá objektivní promlčecí lhůta představuje dodatečnou lhůtu ke tříleté lhůtě. Neshodují se ohledně důsledků koexistence těchto lhůt na slučitelnost delší lhůty s unijním právem.

92. Za předpokladu, že tříletá obecná promlčecí lhůta, posuzovaná samostatně, v praxi neznemožňuje nebo nadměrně neztěžuje výkon práv přiznaných spotřebiteli unijním právem[45], je obtížné mít za to, že desetiletá zvláštní promlčecí lhůta doplňující tříletou promlčecí lhůtu nedodržuje požadavky stanovené zásadou efektivity.

93. Každý případ, kdy vyvstává otázka, zda vnitrostátní ustanovení dodržuje zásadu efektivity, musí být totiž analyzován s přihlédnutím k úloze tohoto ustanovení v rámci řízení jako celku, jeho průběhu a jeho zvláštnostem, před různými vnitrostátními instancemi. V rámci kontroly dodržování této zásady je třeba zohlednit všechna pravidla týkající se promlčecí lhůty[46]. Na základě tohoto uvažování nelze v rámci takové kontroly přehlížet skutečnost, že se jedná o promlčecí lhůtu, která doplňuje obecnou promlčecí lhůtu, jejíž soulad se zásadou efektivity byl ověřen.

44 – Je zajisté pravda, že vnitrostátní režim bezdůvodného obohacení může přikládat význam skutečnosti, že si je spotřebitel nebo prodávající nebo poskytovatel vědom neexistence důvodu plateb provedených spotřebitelem. Takový režim může zejména stanovit, že platby uskutečněné osobou, která si byla vědoma neexistence důvodu, nejsou hrazeny osobou, která se obohatila. Je však třeba přezkoumat, zda je tento režim v souladu se směrnicemi 93/13 a 2008/48, jakož i s jejich užitečným účinkem. K problematice vědomosti smluvních stran v kontextu zneužívajících ujednání, viz Łętowska, E., *Kwalifikacje prawne w sprawach o sanację kredytów frankowych – da mihi factum dabo tibi ius. Stanowisko prof.* Ewy Łętowskiej dla Forum Konsumenckiego przy *RPO* [Stanovisko zpracované pro Fórum spotřebitelů, které působí u polského veřejného ochránce práv], https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Prof._Ewa_Łętowska_Kwalifikacje_prawne_w_sprawach_o_sanację_kredytów_frankowych_da_mihi_final_29.06.20.pdf, s. 17. V každém případě tato problematika v projednávaném případě nevyvstává zejména v případě, kdy je druhá předběžná otázka analyzována pouze tehdy, pokud je tříletá objektivní promlčecí lhůta považována za slučitelnou s těmito směrnicemi.

45 – Viz body 70 až 74 tohoto stanoviska.

46 – Viz rovněž bod 67 tohoto stanoviska.

94. Kromě toho na rozdíl od toho, co tvrdí Komise, povaha a význam veřejného zájmu, ze kterého vychází ochrana, kterou směrnice 93/13 zajišťuje spotřebiteli, nemohou zpochybnit úvahu, podle které je málo pravděpodobné, že by desetiletá zvláštní promlčecí lhůta doplňující tříletou promlčecí lhůtu, která je v souladu se zásadou efektivity, nedodržovala požadavky stanovené touto zásadou. I když je úmysl prodávajícího nebo poskytovatele, pokud jde o jeho obohacení, z hlediska unijního práva [47] irelevantní, je třeba mít za to, že unijní právo nevyžaduje, aby spotřebitel musel mít u bezdůvodného obohacení možnost dovolávat se zvláštní promlčecí lhůty, která je delší než obecná promlčecí lhůta.

4. Relevance rozsudku CA Consumer Finance

95. V rozsudku CA Consumer Finance [48] Soudní dvůr rozhodl, že směrnice 2008/48 brání vnitrostátní právní úpravě, podle které břemeno důkazu o nesplnění povinností stanovených v jejích článcích 5 a 8 (poskytnutí předsmluvních informací a posouzení úvěruschopnosti spotřebitele) nese spotřebitel z toho důvodu, že tato právní úprava porušuje zásadu efektivity. Soudní dvůr totiž jednak uvedl, že spotřebitel nemá prostředky k tomu, aby doložil, že poskytovatel úvěru nesplnil své povinnosti. Kromě toho uvedl, že vnitrostátním pravidlem, podle kterého je poskytovatel úvěru v zásadě povinen doložit před soudem řádné splnění uvedených povinností, je zajištěn účinný výkon práv přiznaných touto směrnicí [49].

96. Nejprve musím poznamenat, že v rozsudku CA Consumer Finance [50] byl kontext, v němž vyvstal právní problém týkající se důkazního břemene, odlišný od kontextu projednávané věci. Stejně jako v rozsudku OPR-Finance [51], který byl krátce posouzen v bodě 61 tohoto stanoviska, se jednalo o žalobu podanou prodávajícím nebo poskytovatelem proti spotřebiteli.

97. Dále, právní problém týkající se důkazního břemene, které bylo předmětem tohoto rozsudku, se týkal opomenutí prodávajícího nebo poskytovatele, která mohla sloužit jako základ pro žalobu spotřebitele nebo námitku vznesenou vnitrostátním soudem z úřední povinnosti. Naproti tomu, úmyslná povaha jednání prodávajícího nebo poskytovatele je v systémech zavedených směrnicemi 93/13 a 2008/48 irelevantní v rozsahu, v němž se směrnice 2008/48 týká uvedení RPSN v nesprávné výši.

98. V případě, že by Soudní dvůr rozhodl, že taková tříletá objektivní promlčecí lhůta, jako je ta, která je předmětem první otázky, za takových okolností, jako jsou okolnosti projednávané věci, nepředstavuje problém z hlediska zásady efektivity, navrhuji rozhodnout, že tato zásada obecně nebrání ani desetileté objektivní promlčecí lhůtě, která doplňuje takovou tříletou promlčecí lhůtu, jako je lhůta, která je předmětem druhé otázky.

99. Aniž jsou dotčeny výše uvedené doplňující poznámky týkající se druhé otázky, setrvávám na stanovisku, které jsem uvedl v bodě 74 tohoto stanoviska.

47 – Viz body 83 až 90 tohoto stanoviska.

48 – Rozsudek ze dne 18. prosince 2014 (C-449/13, EU:C:2014:2464).

49 – Rozsudek ze dne 18. prosince 2014, CA Consumer Finance (C-449/13, EU:C:2014:2464, body 27 a 28).

50 – Rozsudek ze dne 18. prosince 2014 (C-449/13, EU:C:2014:2464).

51 – Rozsudek ze dne 5. března 2020 (C-679/18, EU:C:2020:167, bod 36).

V. Závěry

100. S přihlédnutím k výše uvedeným úvahám navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na první a druhou předběžnou otázku položené Krajským súdem v Prešove (Krajský soud v Prešově, Slovensko) následovně:

„Zásada efektivity brání vnitrostátní právní úpravě nebo jejímu výkladu, podle nichž tříletá promlčecí lhůta použitelná na žaloby na vrácení založené na smluvních ujednáních prohlášených za zneužívající ve smyslu směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách nebo na smluvních ujednáních, která jsou v rozporu s požadavky stanovenými směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS, začíná plynout od okamžiku, kdy skutečně došlo k bezdůvodnému obohacení.“